

процесуальні режими, розглядаючи їх в якості структурного елемента юридичного процесу виділяючи їх як додатковий (факультативний) елемент юридичного процесу [3, с. 240]. На наш погляд, режим не може бути визнаним структурним елементом юридичного процесу. Юридичний процес, як відомо, складається із певної сукупності процесуальних відносин та процедур, відповідно, лише останні можуть виступати його структурними елементами. Оскільки режим не є певною групою процесуальних відносин, більш правильним буде вважати режим характерною ознакою юридичного процесу.

Досліджувані режими закріплюють найбільш важливі і одночасно вразливі для системи кримінально-виконавчих відносин, елементи які забезпечують існування пенітенціарної системи, формування мети і завдань законодавства з питань організації виконання покарань. Аналіз чинного законодавства свідчить про те що термін «порядок» і «режим» широко використовується в управлінні сферою виконання покарань і включає в себе цільову взаємозалежну сукупність відповідних заходів.

Отже, проведений нами аналіз наявних у спеціальній літературі понять концепції засвідчує відсутність уніфікованого підходу за досліджуваним напрямом. Саме на детальний аналіз інших наукових та нормативних джерел, що будуть покладені нами у виробленні авторської концепції дослідження адміністративно-правових режимів у сфері організації виконання покарань, будуть спрямовані наші подальші дослідження.

Список використаних джерел

1. Барыхин А. Б. Большая юридическая энциклопедия / А. Б. Барыхин. – М., 2010. – С. 356.
2. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого : підручник для науковця / Ю. П. Сурмін. – К. : Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2006. – 302 с.
3. Горшенев В. М. Актуальные проблемы юридического процесса / В. М. Горшенев // XXVI съезд КПСС и вопросы развития государственного права, советского строительства и управления. – М., 1982. – С. 240–244.

Кернякевич-Танасійчук Ю. В.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА ПОЛІТИКА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Історія становлення кримінально-виконавчої політики (і кримінально-виконавчого права) бере свій початок з Київської Русі, основні правові постулати якої закріплені у першому кодифікованому акті того історичного періоду – «Руській Правді».

«Руську Правду» вважають найвизначнішим збірником стародавнього україно-руського права, який складений в XI–XII ст. на основі звичаєвого права. Вона є важливим джерелом для дослідження середньовічної історії права та суспільних відносин Руси-України і суміжних слов'янських народів [1].

«Руська Правда» як писана пам'ятка звичаєвого права відома у трьох редакціях: «Короткої Правди», «Просторової Правди» та «Скороченої Правди».

Систему покарань Київської Русі становили такі види покарань, як: кровна помста, потік і пограбування, віра, дика віра, ув'язнення тощо.

Так, «Коротка Правда» визнавала можливість кровної помсти. За відсутності месників чи небажання родичів потерпілого мстити встановлювалася грошова компенсація. Помста мала застосовуватися тільки за два види злочинів: вбивство та заподіяння тяжких ран і сильних побоїв. У другій половині XI ст. Ярославичі змінили

систему кровної помсти в інтересах привілейованих верств суспільства. Відтоді «княжого мужа» огнищанина закон став захищати подвійною вірою (80 гривень). Збільшувалося покарання за вбивство князівських холопів. Згодом Ярославичі взагалі скасували кровну помсту [2].

Вищою мірою покарання були потік і пограбування, коли злочинця позбавляли особистих і майнових прав. Покараного ставили поза правом і виганяли з общини. Майно його конфісковувалося на покриття шкоди, решта – до княжої скарбниці. Коли ж майна не вистачало на покриття шкоди, злочинця поневолювали. Поширеними були грошові покарання (віра й продаж), які стягувалися до княжої скарбниці. Віра присуджувалася за вбивство і становила 40 гривень, а продаж у розмірі 1, 3 та 12 гривень – за інші злочини. За вбивство княжого мужа, як уже зазначалося, сплачувалася подвійна віра. Це були значні матеріальні стягнення, якщо взяти до уваги, що за 2 гривні можна було купити корову або до десяти баранів. Слід зазначити, що Володимир Великий замінив віру на смертну кару, але ненадовго, бо це негативно відбилося на прибутках державної скарбниці. Відома й дика віра, яку сплачувала верв, коли на її території знаходили вбитого, а вбивцю з якихось причин община не видавала (не вдалося розшукати тощо). Інколи платилася тільки полувіра. Грошові виплати здійснювалися родичам убитого (головництво), а також потерпілим від «обід» (урок) [3, с. 89–90].

Для доби «Руської Правди» характерними були три види ув'язнення: 1) «в погреб», «поруб» – земляну тюрму; 2) «в железа» – кайдани; 3) «в дибу» – дерев'яну колоду із двох плах, що мала проріз для шиї посередині і зашморги для рук на кінцях [4, с. 53].

У «Руській Правді» смертна кара не згадується. Однак на практиці в Київській державі вдавалися до застосування смертної кари, посиляючись при цьому на церковні устави. Вважають, що князь Володимир Великий смертну кару ввів під впливом грецького духовенства, а згодом він же її скасував, замінивши грошовим покаранням. Однак після Володимира в історії Київської Русі маємо чимало прикладів, коли київські великі князі вдавалися до страти винних у повстаннях проти них (наприклад, Ізяслав у 1068 р. влаштував смертну кару 70-ти повстанців). Окрім того, існувала також своєрідна «відкладена» смертна кара для бідних. Зокрема, той, хто самостійно чи з допомогою родичів, громади не міг сплатити виру (або віру), мусив жити в борговій ямі (реальній) до своєї смерті [5, с. 215].

Цілком слушно зауважує М. М. Яцишин, що «Руська Правда», будучи жорстко орієнтованою на соціальний статус особистості, вводячи диференціацію відповідальності залежно від станового та матеріального становища винного та потерпілого, все ж залишилася пам'яткою звичаєвого права, яка з позицій кримінально-правової політики продовжувала, в деяких аспектах виражати інтереси общини (громади), побудованої за принципом первісної рівності. У сучасних правових джерелах України цей принцип відображений у ст. 21 Конституції України, ст. 6 КК та ст. 5 КВК України, а саме: усі засуджені рівні перед законом [6].

Крім принципу рівності перед законом, можна говорити про зародження інституту індивідуалізації відповідальності та покарання, а також відображення у «Руській Правді» тенденції до закріплення принципу невідворотності покарання за здійснення тяжких злочинів [7, с. 43].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що період існування Київської Русі є початковою стадією становлення кримінально-виконавчої політики України. На цьому етапі була визначена система покарань, окремі з яких в оновленому образі передбачені в чинному законодавстві, а саме: майнові покарання та покарання у вигляді позбавлення волі. Крім того, для цієї історичної доби характерною ознакою було закріплення в першому кодифікованому акті – «Руській Правді» таких міжгалузевих принципів кримінально-виконавчої політики, як: рівність засуджених перед законом; невідворотність покарання за вчинення злочинів.

Список використаних джерел

1. Падох Я. Руська Правда / Ярослав. Падох // Енциклопедія Українознавства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/rizne/pravdstat.htm>.
2. Захарченко П. П. Історія держави і права України / П. П. Захарченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/ua_statehood_history/sereda/Microsoft_Word_-_zakharchenko_p__storVya_derzhavi_V_prava_ukra_ni.pdf.
3. Іванов В. М. Історія держави і права України : підручник / В. М. Іванов – К. : КУП НАНУ, 2013. – 892 с.
4. Яцишин М. М. Історико-правові засади кримінально-виконавчої політики України : моногр. / М. М. Яцишин. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 440 с.
5. Клименко С. В. Види злочинів, система покарань і судочинство за «Руською Правдою» / С. В. Клименко // Південноукраїнський правничий часопис. – 2012. – № 3. – С. 214–217.
6. Яцишин М. Визначення й утвердження основних складових кримінально-виконавчої політики України в історичному контексті державотворення / М. Яцишин // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/2040/1/vyznac.pdf>.
7. Фріс П. Л. Нарис історії кримінально-правової політики України : моногр. / П. Л. Фріс ; за заг. ред. М. В. Костицького. – К. : Атіка, 2005. – 124 с.

Кирюшко О. С.,

курсант 3-го курсу Академії Державної пенітенціарної служби

науковий керівник:

Шамрук Н. Б.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного, цивільного та господарського права і процесу Академії Державної пенітенціарної служби

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО АРЕШТУ З УТРИМАННЯМ НА ГАУПТВАХТІ ЯК ВИДУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ, ЩО ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ДО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Армія – специфічний, але дуже важливий організм в механізмі української держави. Високий морально-психологічний стан війська, належна дисципліна і правопорядок – запорука перемоги на складних етапах державотворення. І навпаки, негативні явища здатні суттєво підірвати оборонний потенціал держави та ослабити її міць.

У зв'язку з істотним збільшенням чисельності української армії та інших, утворених відповідно до законів України військових формувань, на жаль, почастишали і випадки порушення правопорядку і військової дисципліни – набуло поширення пияцтво. На сьогодні масовий характер мають випадки грубого порушення військової дисципліни. Зокрема, набуло поширення вживання алкогольних напоїв у місцях злагодження бойових підрозділів та районах проведення антитерористичної операції військовослужбовцями Збройних Сил України, які призвані під час часткової мобілізації. Крім того, з початком оголошення мобілізації самовільно залишили військові частини або місця служби понад 10 тис військовослужбовців. Також виявлено факти непокори чи невиконання наказів